

DOI 10.36074/grail-of-science.27.05.2022.122

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЦЕРКОВ В УГОРЩИНІ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ

Ронай Леррі Мерабійович

аспірант кафедри Античності, Середньовіччя та історії України
домодерної доби, факультет історії та міжнародних відносин
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Україна

Правовий статус церкви був суперечливим питанням між двома світовими війнами. Питання про правовий статус церкви зводився не тільки до визнання її юридичною особою за так званим приватним правом - хоча в конкордатах, як правило, йшлося лише про це, але також про визнання церкви юридичною особою за публічним правом, відповідно чого конфесія ставала невід'ємною частиною державного механізму. Таким чином, церкви стають юридичними особами в координаційній системі прийнятих конфесій. Конкордати, як правило, не торкалися цієї проблеми і задовольнялися визначенням юридичної особи за приватним правом. Надання церквам публічно-правового характеру в координаційній системі все ж залишалося загальним, і лише в тих країнах, де церква була відокремлена від держави, публічно-правовий статус церков був скасований.

В Угорщині епохи Горті, за домінуючою правовою думкою прийняті конфесії вважалися публічно-правовими органами, а це означало, що церкви також були визнані державним законодавством як такі, що "здатні організувати та працювати для виконання своїх колективних інтересів". Це визначення Золтана Мадярі, угорського науковця, стосується переважно внутрішньої функції органу і не висвітлює місце публічно-правового органу у цивільному державному механізмі, ігнорує функції, які здійснює публічно-правовий орган у виконанні державних завдань. У своїх наступних роз'ясненнях він визнає, що публічно-правовий орган створюється, якщо держава визнає мету організації такою публічною метою, яку держава реалізувала би навіть за відсутності організації. Якщо держава визнає цілі публічно-правового органу такими, тоді вона повинна забезпечити якість публічності за окремим законодавством і при цьому "одночасно дозволяє та регулює застосування у більшій чи меншій мірі примусових важелів для того, щоб створити, з одного боку, відповідну організацію, а з іншого – щоб намічені цілі були досяжними». Цим публічно-правовий орган відрізнятиметься від організації приватного права і стає частиною державного механізму публічно-правового характеру. [3]

В Угорщині, за часів між двома світовими війнами, кілька організацій вважалися публічно-правовими органами, серед них публічно-правові органи

інтелектуального життя (наприклад, Угорська академія наук), представництва інтересів (палати), публічно-правові органи економічного життя (водні асоціації, асоціації пасовиськ та лісів, гірських поселень тощо), соціальні публічно-правові органи (інститути соціального забезпечення: Національний інститут соціального страхування, Інститут страхування приватних працівників та ін.) та в першу чергу церкви.

Публічно-правовий характер церков проявлявся особливим правовим статусом, наданим державою, яка відрізняла їх від об'єднань приватного права. Відповідно, держава використовувала церкви для виконання завдань, які інакше повинна була би здійснювати сама. Наприклад, це підтримка шкіл, лікарень та соціальних установ, до чого держава також надавала фінансову допомогу.

В угорській літературі публічно-правову теорію стосовно церков розробив Іштван Ерекї (Ereky István), який визнав публічно-правовими усі ті церкви, які здійснювали публічні цілі. Такі якості він розповсюдив виключно на прийняті церкви. Для того, щоби церква стала публічно-правовим органом, за словами Ерекї, також необхідно, щоби вона була самоврядною, а її діяльність слугувала суспільним інтересам, яку держава визнає за нормативним правом. [2]

У цьому визначенні головною помилкою було те, що Ерекї ігнорував розкриття класового змісту, і цим публічно-правовий орган – а серед публічно-правових органів й прийнята церква – для отримання цієї якості повинна слугувати певним суспільним інтересам, хоча йдеться не про абстрактні інтереси суспільства, а про інтереси експлуататорської держави, про те, що по своїй суті буржуазна держава інтегрує у свій механізм прийняті конфесії, забезпечує їх фінансові потреби для існування, і на противагу доручає виконувати певні завдання щодо підтримки панівного класу (наприклад, у сфері освіти, виховання, охорони здоров'я та соціального захисту), так церкви стають частиною державного механізму, також за номенклатурою буржуазного адміністративного права у формі публічно-правового органу. В рамках церкви як публічно-правового органу, діяло багато інших органів під наглядом або управлінням церкви, але вони належали до інших організаційних видів. Наприклад, церковні школи, музеї, архіви, лікарні належали до категорії громадських інституцій, а пекарня для виготовлення церковних облаток, друкарня та ін. вважалися підприємствами. Однак, якщо церковні інституції також були частиною державного механізму, пекарню для виготовлення облаток не можна вважати комунальним підприємством. Публічно-правовий характер церков передбачав у своїх діях використання державних примусових інструментів. На визнання публічно-правового характеру вказував проект закону, виданий Міністерством юстиції у 1935 році про кримінальний захист церковної влади.

Згідно з проектом, «конституційна організація церков та її діяльність знаходилася під генеральним наглядом глави держави, і таким чином забезпечувалося збереження інтересів держави у цій сфері. Релігійні конфесії у багатьох галузях державного управління, зокрема у державній освіті виконували додаткову і допоміжну роль. Нарешті, релігійні конфесії в одній із

своїх важливих функцій - у моральному вихованні нації, у національному житті відігравали би вирішальну роль". На підставі цього, уряд мав намір надати владним органам церкви той же захист кримінального права, як і відповідним державним органам або іншим публічно-правовим органам та розповсюдити на них ті законні чинники кримінального права, які гарантували безперешкодну діяльність державних органів.

Зазначимо, що законопроект не прийшов до парламенту. Поява цього законопроекту все ж задокументувала те, що уряди епохи Горті намагалися розбудувати правові гарантії публічно-правового характеру. [1]

Список використаних джерел:

- [1] Gergely J. Eucharisztikus Világkongresszus Budapesten 1938. Budapest: Kossuth Kiadó, 1988. 193 old.
- [2] Ormos M. Magyarország a két világháború korában 1914-1945. Debrecen: Csokonai kiadó, 1998. 324 old.
- [3] Salacz G. A főkegyúri jog és a püspökök kinevezése a két világháború között Magyarországon. Budapest: Argumentum, 2002. 234 old.